

УДК 657.1:334.735(477)

ВИМОГИ ДО ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ І ОРГАНІЗАЦІЇ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ ТА ПРОЦЕС ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Попігіч Т. В.

Місце та роль облікової політики в системі управління кооперативним підприємством. Основні вимоги та порядок формування облікової політики у системі споживчої кооперації. Облікова політика як спосіб законодавчого регулювання фінансово-економічних і господарських особливостей функціонування окремих підприємств в умовах ринкової економіки та один з пасивних методів підвищення ефективності діяльності кооперативного підприємства.

Ключові слова: споживча кооперація, вимоги, методи і процедури обліку, організація обліку, облікова політика.

ВСТУП

На сучасному етапі формування ринкових відносин в Україні дедалі виразнішими стають притаманні ринку характерні риси – конкурентоспроможність, оперативність, своєчасність і ризик прийнятих рішень. Функціонування економіки країни в цілому, та системи споживчої кооперації зокрема, в ринкових умовах обумовлює зростання ролі системи обліку як однієї зі складових загальної системи управління, сприяючи появі нових інструментів для його забезпечення.

Якість ведення обліку на підприємствах споживчої кооперації залежить від правильної облікової політики, формування якої є трудомістким та відповідальним процесом. Згідно з п.5 ст.8 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" підприємство самостійно визначає облікову політику [1] виходячи з прийнятих законодавчих актів та нормативних документів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження щодо вирішення проблемних питань та різних аспектів в організації обліку та обліковій політиці підприємств, в тому числі і системи споживчої кооперації, проведені провідними вітчизняними вченими М. Т. Білухою, Ф. Ф. Бутинцем, Ю. А. Веригою, А.М. Волошином, С. Ф. Головим, В. О. Озераном, М. С. Пушкарем, В. В. Сопком, В. Г. Швецем та іншими. Більшість авторів облікову політику визначають як сукупність способів ведення бухгалтерського обліку, Ф. Ф. Бутинець, А. Г. Загородній та інші вчені трактують облікову політику, як сукупність принципів, методів і процедур, що використовує підприємство для складання та подання фінансової звітності [2]. В той же час необхідно погодитись з думкою інших авторів, що облікова політика підприємств України, крім ведення обліку, включає досить широке поняття його організації [3,4]. При формуванні облікової політики, на думку Ю. А. Вериги та А. М. Волошина, недоцільно включати вимоги, які чітко встановлені законодавством, а зазначати тільки ті моменти, за якими підприємству надано право вибору [5]. Окрім цього, існують більш широкі погляди на значення та застосування інструментарію облікової політики. Так М. Т. Білуха вважає, що облікова політика підприємства має бути спрямована на розкриття творчих здібностей підприємців у підвищенні ефективності господарювання, впровадженні нових технологій для задоволення власних потреб і виконання зобов'язань перед державою [6].

Постановка завдань. Метою статті є розкриття змісту облікової політики, розгляд вимог, що ставляться до розробки та характеристика процесу її формування з метою найбільш ефективної організації обліку діяльності підприємств та організацій споживчої кооперації України. Ці питання знайшли своє відображення у двох розділах основної частини статті.

1 ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Розвиток ринкових відносин в Україні вимагає подальшої адаптації системи споживчої кооперації до сучасних умов господарювання. У зв'язку з цим найважливішими завданнями правильн споживспілок усіх рівнів, споживчих товариств та підприємств системи споживчої кооперації є подальше економічне зміцнення системи, забезпечення ефективного господарювання, захисту майнових прав, інтересів та прав членів

споживчих товариств. Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що важливою складовою загальною механізмом управління господарською діяльністю підприємств всіх форм власності, в тому числі і кооперативних, є уміло сформована облікова політика. Облікова політика визначає ідеологію економіки підприємства на тривалий період, сприяє посиленню обліково-аналітичних функцій в управлінні підприємством, дає змогу оперативного реагувати на зміни, що відбуваються у процесі господарювання, ефективно пристосовувати виробничу систему до умов зовнішнього середовища, знизити економічний ризик і добитися успіхів в конкурентній боротьбі.

Побудова та функціонування бухгалтерського обліку в системі споживчої кооперації здійснюється на підставі нормативно-правових документів, розроблених як Міністерством фінансів України, так і Укоопспілкою, на які покладається керівництво обліком [7,8] та які вимагають від господарюючого суб'єкта з року в рік точно дотримуватися незмінних правил. Це дозволяє зіставляти фінансову інформацію за різні періоди та бачити картину майнового та фінансового стану підприємства, що, у свою чергу, впливає на висновки та дії користувачів фінансової звітності. Головним фактором, що впливає при цьому на об'єктивність, достовірність та однозначність тлумачення наданої інформації, є грамотний вибір підприємством облікової політики.

Перехід до ринкової економіки, демократизація суспільства потребують і відповідних суттєвих змін в обліку, його наближення до реального економічного середовища, до вимог міжнародних стандартів. Уже зараз в нормативних документах, які регулюють облік відповідних об'єктів, передбачено варіантність, альтернативність вирішення певних облікових процесів. Кожне підприємство, виходячи з конкретних умов своєї роботи, має вибрати найбільш прийнятний для себе варіант, який забезпечує надійний контроль за ефективним використанням своїх фінансових та матеріальних ресурсів. Особливо це стосується підприємств, заснованих на приватній формі власності, зокрема підприємств та організацій споживчої кооперації.

Цей вибір і становить, власне, суть сучасної облікової політики. Інакше кажучи, господарюючі суб'єкти споживчої кооперації повинні сьогодні вести облік та складати звітність виходячи із самостійно розробленої, залежно від особливостей діяльності та умов господарювання, облікової політики, виходячи з чинних державних та внутрішньовідомчих нормативних актів і норм.

Ступінь свободи підприємства у формуванні облікової політики обмежений державною регламентацією бухгалтерського обліку, яка представлена переліком методик і облікових процедур, серед яких, однак, припустимі альтернативні варіанти. Вона визначається можливістю вибору конкретних способів оцінки, калькулювання, робочого плану рахунків тощо. Отже, облікова політика підприємства – це не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, але й вибір методики обліку, яка надає можливість використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя в обліку (залежно від поставлених цілей). Іншими словами, облікову політику в широкому розумінні можна визначити як управління обліком, а у вузькому – як сукупність способів ведення обліку (вибір підприємством конкретних методик ведення обліку).

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності – таке визначення облікової політики наведене в Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [1] та П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [9]. Тому, формуючи облікову політику, кооперативні підприємства мають обирати найвигідніші для них принципи, методи і процедури обліку так, щоб достовірно відобразити фінансовий стан і результати своєї діяльності та забезпечити зіставність фінансових звітів. Оскільки ведення бухгалтерських операцій та складання фінансової звітності підприємства повинні базуватись на єдиних та незмінних методичних засадах, господарюючі суб'єкти споживчої кооперації на початку фінансово-господарського року повинні визначити облікову політику, яку і затвердити наказом керівника.

Облікову політику сьогодні можна розглядати як спосіб законодавчого регулювання фінансово-економічних і господарських особливостей функціонування окремих підприємств в умовах ринкової економіки (рис. 1).

2 ВИМОГИ ДО ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ КООПЕРАТИВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

На облікову політику впливає багато різних факторів. У процесі розробки облікової політики кооперативне підприємство має враховувати такий вплив і враховувати:

- галузеві особливості, які й визначають вид діяльності та зумовлюють технологічно-організаційні умови роботи, враховуючі багатогалузеву структуру господарства споживчої кооперації та домінуючі позиції підприємств торгівлі, громадського харчування й заготівель;
- обсяг діяльності, кількість працівників, номенклатура товарів, продукції та ін.;
- відносини з податковою системою, наявність пільг та умови їх одержання;
- умови постачання та збуту продукції, матеріальна база та рівень забезпечення кваліфікованими обліковими працівниками;
- система та умови матеріальної заінтересованості, відповідальності тощо.

Питання встановлення облікової політики належить до компетенції самого кооперативного підприємства, відповідно до законодавства та установчих документів, з дотриманням відповідних вимог та принципів [10].

Згідно з п. 25 П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" облікова політика підлягає розкриттю у примітках до річної фінансової звітності, які, у свою чергу, є повноцінною складовою фінансової звітності підприємства. Саме тому, під час формування облікової політики, керівництву підприємства, серед іншого, слід брати до уваги, інтереси тих, кому подають фінансову звітність. Як зазначає проф. Бутинець Ф. Ф.: "необхідно пам'ятати, що в ринковій економіці, коли потрібно продемонструвати інвесторам привабливість фінансування саме вашої фірми, не розкриваючи механізму отримання прибутку, правильно та економічно обгрунтована облікова політика відкриває нові можливості" [11].

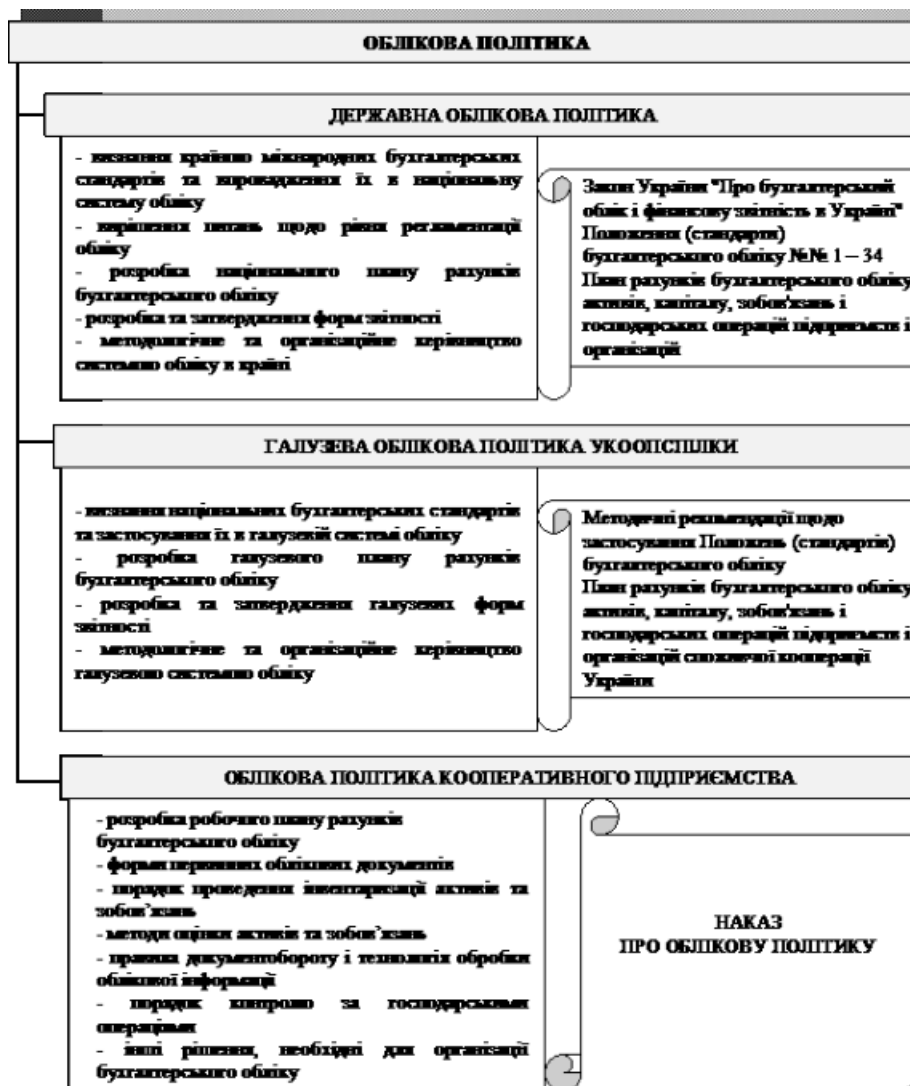

Рис. 1. Формування облікової політики у системі спеціальної кооперації України

-

Для створення якісної, зрозумілої та легкої для сприйняття різними групами користувачів фінансової звітності, облікова політика кооперативного підприємства повинна відповідати таким вимогам:

- повнота – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій і подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі;
- своєчасність – господарські операції та події має бути відображено в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства в тому звітному періоді, в якому їх було здійснено;
- несуперечність – забезпечення тотожності даних аналітичного обліку відповідним рахункам синтетичного обліку на кінець останнього календарного дня кожного місяця, а також показників фінансової звітності – даним синтетичного та аналітичного обліку.

Використовуючи всі затвержені П(С)БО та інші законодавчі акти кооперативне підприємство може самостійно обирати сприятливу для себе політику, що буде позитивно впливати на рівень витрат, доходів та фінансових результатів, формувати необхідні резерви і оптимізувати податковий тиск.

Щодо вимог до облікової політики підприємств з боку законодавства, то в якості основної можна виділити її постійність та послідовність з року в рік. Виключення становлять випадки удосконалення положень облікової політики, наслідки якої повинні бути викладені в поясненнях до річної фінансової звітності.

ВИСНОВКИ

Виходячи з того, що фінансова звітність є основним джерелом забезпечення інформаційних потреб зовнішніх користувачів та фактично підтвердженням результатів діяльності господарюючого суб'єкта у досягненні поставлених перед ним цілей, можна стверджувати, що облікова політика є одним із пасивних методів підвищення ефективності діяльності кооперативного підприємства. Вона надає можливість логічно

та раціонально поєднати специфіку діяльності галузей споживчої кооперації та запропоновані законодавством підходи до відображення господарських процесів.

Отже, основне призначення облікової політики полягає в упорядкуванні облікового процесу на підприємстві; забезпеченні правильності методологічного відображення майна підприємства, господарських операцій і результатів діяльності; наданні бухгалтерському обліку плановірності і цілеспрямованості та забезпеченні ефективності обліку.

Проте, аналіз нормативної бази формування облікової політики підприємства свідчить, що серед національних стандартів бухгалтерського обліку положення щодо облікової політики відсутні. В Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" та П(С)БО 6 "Виправлення помилок і виправлення у фінансових звітах" розкрито лише загальні положення облікової політики [1,9,12]. Механізм же формування облікової політики потребує подальшої детальної розробки – від прийняття загальнодержавних нормативних документів до уточнення багатьох робочих моментів за кожним конкретним підприємством. Споживча кооперація України, яка завжди функціонувала за ринковими принципами господарювання, особливо вимагає подальших розробок в цій області з врахуванням галузевих особливостей.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна. Закон. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : від 16.07.99 р. № 996-XIV.
2. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики : монографія / М. С. Пушкар, М. Т. Щирба. – Тернопіль : Карт-бланш, 2009. – 260 с.
4. Бутинець Ф. Ф. Аудит : [підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів] / Ф. Ф. Бутинець. – [2-е вид., доп. і перероб.]. – Житомир : ПП "Рута", 2002. – 672 с.
6. Житний П. Принципи формування облікової політики / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. – № 4. – 2005. – С. 25-28.
8. Верига Ю. А. Бухгалтерська фінансова звітність підприємства : навч. посіб. / Ю. А. Верига, А. М. Волошин ; [за ред. проф. Ю. А. Вериги] – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К. : ПП "Видавничий дім "Комп'ютерпрес", 2008. – 472 с.
10. Тези доповідей науково-практичної конференції "Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства". – Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2007. – 276 с.
12. Вказівки щодо організації бухгалтерського обліку в Україні : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 13.07.05.93 р.
14. Інструкція про застосування книжково-журнальної форми бухгалтерського обліку в організаціях і підприємствах
15. споживчої кооперації : затв. пост. Правління Укоопспілки від 19.12.2001 р. № 304 / А. М. Волошин, В. О. Озеран та ін. – К. : ДІЯ, 2002. – 214 с.
17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28 травня 1999 р. № 137.
18. Пуздрач Л. І. Бухгалтерський облік на підприємствах сфери обігу споживчої кооперації : навч. посіб. / Л. І. Пуздрач, П. О. Куцик. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2003. – 104 с.
19. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горещька – Житомир : ПП "Рута", 2002. – С. 167.
20. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 "Виправлення помилок і виправлення у фінансових звітах" : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28 травня 1999 р. № 137.

[Попігін Тетяна Василівна](#), асистент кафедри бухгалтерського обліку Львівської комерційної академії